

Дунаєвеччина очима дослідників, учасників та свідків історичних подій:
зб. наук.-краєзн. пр. – Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г., 2013. –
Вип. 5. – С. 379-386.

І. О. Старенький,
Н. В. Крик,
м. Кам'янець-Подільський

Розвиток освіти на Дунаєвеччині в 70-х рр. ХХ ст.

У статті аналізується стан освітньої галузі на Дунаєвеччині в 70-і роки ХХ століття, її роль і місце в реалізації рішень всесоюзних та республіканських органів влади, регіональні особливості і пролеми переходу до загальноосвітньої трудової політехнічної школи.

Ключові слова: Дунаєвеччина, освіта, школа, реформування, трудова політехнічна школа, постанова.

Освіта перебуває в постійній динаміці. І сьогодні продовжуються трансформаційні процеси, адаптація української школи до європейських норм. Не був виключенням і радянський період, особливо 70-ті рр. ХХ ст., ознаменовані мало не найбільшими перетвореннями в галузі освіти УРСР.

У пропонованій статті розглядається розвиток освітньої галузі на Дунаєвеччині в 70-х рр. ХХ ст., її регіональні особливості. На превеликий жаль, в історіографії цього питанню не присвячено уваги. Мета статті – до певної міри заповнити вказану історіографічну прогалину.

Протягом 70-х років минулого століття була прийнята низка партійних і державних постанов ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР в галузі освіти: “Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і подальший розвиток загальноосвітньої школи” (1972), “Про заходи подальшого поліпшення роботи сільської загальноосвітньої школи” (1973), “Про організацію міжшкільних навчально-виробничих комбінатів трудової освіти і

професійної орієнтації учнів” (1974), “Про атестацію вчителів загальноосвітніх шкіл” (1974), “Про подальше поліпшення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл, підготовку їх до праці” (1977) [39, с. 332]. Саме на виконання вказаних постанов була спрямована діяльність працівників освіти Дунаєвеччини у 70-і рр. ХХ ст.

Великої уваги надавалося розвитку дошкільних навчальних закладів. Саме у 70-х роках значно збільшується їх кількість. 1971 року в районі діяло 22 постійнодіючих дитячих садків. Цього ж року на базі дошкільного навчального закладу “Білочка” в с. Маків було проведено обласний семінар працівників дошкільних навчальних закладів п’яти районів [3, с. 4]. Систематично відбувалися районні наради працівників ДНЗ. Так, на нараді 1974 року були заслухані доповіді присвячені навчанню та вихованню дітей методиста райвно Н. О. Яцківської, вихователів дитсадків № 3 м. Дунаївці Т. Г. Терехової, № 1 В. В. Вікентьєвої, № 4 З. І. Ястремської, № 2 О. Д. Балагури, дитсадка ст. Дунаївці Л. А. Ороховської. Було також повідомлено, що дошкільний навчальний заклад “Білочка” с. Маків та вихователька ясел-садка колгоспу ім. Войкова М. В. Марунчак нагороджені Почесними грамотами Міністерства освіти УРСР, а інспектор райвно В. О. Бенько удостоєна почесного звання “Відмінник народної освіти” [27, с. 2].

1970 рік ознаменувався прийняттям Статуту середньої загальноосвітньої школи, затвердженого Радою Міністрів СРСР. Він був підготовлений відповідно із рішенням XXIII з’їзду КПРС та постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР “Про заходи подальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи”. Він передбачав перехід до середньої загальноосвітньої школи, на нові навчальні плани і програми, підвищення якості навчально-виховної роботи, трудового виховання та політехнічної підготовки. Визначалася максимальна кількість годин на тиждень, поділ року на чверті, наповненність класів, регламентувалось навантаження домашнім завданням. Згідно Статуту заборонялося звільняти учнів з уроків для виконання громадських доручень та участі у різних заходах. Не допускався

також відрив учителів від роботи, яким відводилася провідна роль у школі та визначалася відповідальність за якість навчання, рівень знань і виховання. У той же час збільшувалися права та обов'язки директорів шкіл, які несли персональну відповідальність за організацію та якість навчально-виховної роботи. Усі ці положення були доведені в жовтня 1970 року на нараді вчителів району працівникам освітньої галузі [16, с. 3].

Для обміну досвідом та впровадження освітніх інновацій кожного року проводилися наради вчителів Дунаєвецького району, на яких підбивалися підсумки роботи попереднього навчального року та стан підготовки до нового. Так, на серпневій нараді 1973 року особливо наголошувалося на переході до кабінетної системи навчання та розв'язанні питання гарячого харчування учнів. Найкращі за успішністю учнів результати за підсумками року показали школи №№ 1, 2, 4 м. Дунаївці, сіл Миньківці, Маків, Морозів, Маліївці, Голозубинці, смт. Смотрич та ст. Дунаївці [32, с. 2]. Серпнева нарада 1974 року особливий наголос робила на трудовому вихованні учнів та профорієнтаційній роботі. Кращими в районі знову було визнано школи №№ 1, 2, 4 м. Дунаївці, сіл Маків, Миньківці, смт Смотрич [28, с. 3]. Учительська серпнева нарада 1977 року констатувала 99,3% успішності учнів району, з них 42,2% навчалися на "4" і "5". Найбільших успіхів у навчальній роботі та якістю матеріально-технічного забезпечення досягли школи м. Дунаївці, смт Смотрич, ст. Дунаївці, сс. Маків, Миньківці, Маліївці, Міцівці та Іванківці. Досвідом підвищення ефективності навчально-виховного процесу і якості знань на основі широкого використання технічних засобів навчання поділився з педагогами директор школи № 1 м. Дунаївці А. Л. Дзекцерман, досвідом взаємодії школи, сім'ї і громадськості в розвитку громадсько-політичної активності учнів – організатор позакласної роботи с. Велика Побійна Л. О. Снятинська [30, с. 4].

Відділ освіти в нових умовах дбав про організацію навчання педагогічних кадрів, підвищення кваліфікації вчителів. Для цього залучалися викладачі Кам'янець-Подільського педагогічного інституту ім. В. П.

Затонського. 1972 року з лекціями перед вчителями виступили викладачі педінституту ім. В. П. Затонського кандидат історичних наук В. В. Зайцев, І. П. Юришинець, кандидат фізико-математичних наук А. А. Томусяк, кандидат філологічних наук О. М. Рокаш, доктор медичних наук М. Є. Квітницький, майстер спорту В. О. Жабен [13, с. 4]. Важливою організаційною формою підвищення професійних знань став народний університет науково-педагогічних знань для керівників і вчителів району. 1977 року в школі № 1 м. Дунаївці проводилось чергове заняття. З доповідями виступили кандидат економічних наук М. М. Остапенко, старший викладач Кам'янець-Подільського педагогічного інституту ім. В. П. Затонського А. П. Гавришук, голова обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури І. П. Демидов [41, с. 3].

Завдання завершення переходу до обов'язкової середньої освіти потребувало розширення та удосконалення матеріально-технічної бази закладів освіти, будівництва нових приміщень, які б відповідали тогочасним освітнім нормам. Так, 1970 року були відкриті нові приміщення шкіл у селах Великий Жванчик [11, с. 3], Нестерівці (на 420 учнів) [2, с. 4], Велика Кужелева та Яцківці. Крім того, в с. Макові побудували чотири будинки для вчительських сімей. Загалом на той час у згаданому селі було побудовано цілий вчительський квартал з новою вулицею Учительською [33, с. 3]. 1974 року нове приміщення школи було відкрито в с. Маліївці [37, с. 3], 1975-го – ст. Дунаївці [15, с. 2; 17, с. 4], 1976-го – у с. Залісці [18, с. 4].

У 70-х рр. велика увага присвячувалася позакласній роботі. Зокрема, у Маківській школі діяв клуб “Батьківщина”, а при ньому – загін червоних слідопитів, який очолювали вчитель історії В. С. Прокопчук та учениця Ю. Білокінь [36, с. 2]. Юнним пошуковцям вдалося відшукати визволителя Дунаєвеччини Василя Миколайовича Цвілія [5, с. 2]. У Старогутянській восьмирічній школі діяв гурток “Юнний математик” (керівник Е. Т. Наїста) [7, с. 4]. Періодично проводилися зустрічі з видатними людьми. Так, 1971

року в школі смт. Смотрич відбулася зустріч учнів з членом Спілки письменників України Петром Гнатовичем Горецьким [34, с. 4].

У 70-х роках значно зростає інтерес до краєзнавства. Проте педагоги зіткнулися з проблемою відсутності методичних розробок та посібників з регіональної історії. Щоб виправити ситуацію В. С. Прокопчук на шпальтах газети “Ленінським шляхом” розпочав серію публікацій, присвячених різним періодам історії Поділля, зокрема, статті “Поділля у визвольній війні 1648-1654 рр.” [24, с. 4], “Поділля у XIV-XVI сторіччях” [23, с. 3], “І в Макові кувалась перемога” [19, с. 4], “Поділля в період середньовіччя” [22, с. 4], “Перший декабрист. До 175-річчя з дня народження В. Ф. Раєвського” [21, с. 3], “Кармалюкові місця” [20, с. 4], “Фрунзе у Макові” [25, с. 4].

Одним з пріоритетних завдань у 70-х роках було поглиблення трудової освіти і залучення учнів до роботи в сільському господарстві та на підприємствах. Навчання проводилося на шкільних навчально-дослідних ділянках, у навчальних майстернях. В окремих школах проводилося виробниче навчання з автомобільної та тракторної справи. Велика увага приділялася таборам праці та відпочинку.

Особливої актуальності набули учнівські виробничі бригади та шкільні лісництва, що створювалися. 1970 року в районі діяло 15 учнівських бригад у складі 82 ланок, які охопили 1454 учнів 9-10 класів та 1345 – 7-8 класів. Бригади обробляли 362 га землі, в основному вирощували кукурудзу, виконували левову частку роботи на зерноочисних токах [31, с. 3]. 1971 року особливо було відзначено працю 96 учнів бригади Смотрицької середньої школи, які обробили 25 га землі [35, с. 4]. 1974 року 1571 учень з 15 сільських шкіл району обробили 423 га землі, вони входили до бригад “Чайка”, “Урожай”, “Юнний тваринник”, “Юнний механізатор”, “Будівельник” [29, с. 3].

Велике значення надавалося діям системи учнівських літніх оздоровчих таборів. Найкращим у Дунаєвецькому районі був табір “Орлятко”, який функціонував на базі Маківської середньої школи. У ньому

проводилися спортивні змагання, свята Квітів та Нептуна, походи в кіно, “екскурсії до колгоспного зоопарку”, заняття з бальних танців, збирання лікарських рослин, був створений куток гумору та видавалися стінгазети [1, с. 4].

Профільний табір піонерського та комсомольського активу (голови рад дружин та секретарі комсомольських організацій) працював у смт Смотрич [12, с. 4]. Загалом, влітку 1977 року піонерськими таборами було охоплено 9200 учнів 1-8 класів. Окрім того, частина учнів відпочивала у відомчих обласних таборах профспілок працівників освіти, споживчої кооперації, у профільних таборах юнних техніків, натуралістів, туристів [38, с. 3].

Під час літніх канікул для учнів організовувались екскурсії. 1972 року для 25 кращих піонерів району була проведена 3-денна екскурсія в Карпати за маршрутом Івано-Франківськ – Яремче – Делятин – Ворохта [6, с. 4]. 1973 року 18 учнів 10 класу Томашівської середньої школи здійснили 4-денну екскурсію за маршрутом Чернівці – Вижниця – Верховина – Говерла – Ворохта – Яремче – Івано-Франківськ – Долина – Галич – Тернопіль – Хмельницький (932 км). Вони відвідали музей Івана Франка в Криворівні [9, с. 4].

Постановою XXIV з’їзду КПРС передбачалось протягом 1971-1975 рр. завершити перехід до загальної середньої освіти молоді. Важливу роль в охопленні працюючого населення середньою освітою відігравала заочна школа. Вона працювала під девізом: “Кожному молодому трудівнику – середню освіту”. З метою заохочення учнів заочних шкіл до навчання передбачався скорочений на один день робочий тиждень зі збереженням 50% зарплати, додаткова на період іспитів відпустка для 8 класів на 8 днів та на 20 днів для 10 класів. Кращим учням надавались путівки до санаторіїв, будинків відпочинку, їх нагороджували подяками, заносили на Дошку пошани. 1972 року заочну середню освіту здобували 935 робітників Дунаєвеччини. Найкращими були заочні школи в колгоспах імені XXII з’їзду КПРС (34

учні), “Зоря” (37), “Україна” (117), імені Т. Г. Шевченка (80), імені Суворова (47), “Маяк” (34), “Дружба” (45), імені XX з’їзду КПРС (64) [40, с. 2; 14, с. 3].

У серпні 1977 року було проведено з’їзд вихователів дошкільних навчальних закладів Дунаєвеччини, під час роботи якого наголошувалося на розширенні мережі дошкільних навчальних закладів, покращенні підготовки до школи. На той час у районі функціонували 28 дитсадків, ними охоплено понад 2000 дітей [26, с. 4; 4, с. 3].

У 70-х роках покращилася матеріальна база Балинського СПТУ № 6. 1972 року було введено в експлуатацію новий 5-поверховий гуртожиток на 450 місць, в якому облаштовані зал-вестибюль, читальний зал, книгосховище, кімнати для гуртків, медичний ізолятор, фотолабораторія, перукарня [10, с. 4]. 1974 року училище мало в своєму розпорядженні 29 тракторів, 9 комбайнів, 8 машин, сільськогосподарський інвентар, обробляло 150 га землі [8, с. 4].

Отже, розвиток освітньої галузі Дунаєвеччини в 70-х роках ХХ ст. проходив в контексті республіканських та союзних трансформаційних процесів в освіті. Саме в цей час був завершений перехід до середньої загальноосвітньої школи, поглиблювались трудова та політехнічна освіта. У вказаний період значно покращилася матеріально-технічна база (відкривалися нові приміщення шкіл, дошкільні навчальні заклади), якісний склад вчительських колективів, рівень надання шкільної освіти. Проте, поряд з цим існували і певні проблеми: значна заідеологізованість освітньої галузі, відсутність забезпечення методичними розробками та підручниками краєзнавчих курсів та ін.

Список використаних джерел

1. Басистий Б. День “Орлятка” / Б. Басистий // Ленінським шляхом (далі – ЛШ). – 1972. – 22 лип. (№ 88). – С. 4.
2. Його. Подарунок дітям від колгоспників / Б. Басистий // Там само. – 1970. – 3 верес. (№ 103). – С. 4.

3. Бенько В. Краще турбуватися про дошкільні заклади / В. Бенько // Там само. – 1971. – 15 лип. (№ 84). – С. 4.
4. Її. Турбуватись про наймолодших / В. Бенько // Там само. – 1977. – 28 лип. (№ 88). – С. 3.
5. Вінничук В. Історія одного пошуку / В. Вінничук // Там само. – 1972. – 9 трав. (№ 56). – С. 2.
6. Гончарук Г. Піонерське літо почалося! / Г. Гончарук // Там само. – 1972. – 24 черв. (№ 75). – С. 4.
7. Городецька Н. Математичний вечір / Н. Городецька // Там само. – 1971. – 27 лют. (№ 25). – С. 4.
8. Гуна О. Чекаємо вас, випускники / О. Гуна // Там само. – 1974. – 8 черв. (№ 67). – С. 4.
9. Дзядух В. Цікава подорож / В. Дзядух // Там само. – 1973. – 5 лип. (№ 79). – С. 4.
10. Єфремов К. Обнова училища / К. Єфремов // Там само. – 1972. – 24 серп. (№ 102). – С. 4.
11. Криворука В. До загальної середньої освіти / В. Криворука // Там само. – 1970. – 26 верес. (№ 114). – С. 3.
12. Мельник Р. Піонерське літо / Р. Мельник // Там само. – 1973. – 5 лип. (№ 79). – С. 4.
13. Ніжанківський С. Науковці – вчителям / С. Ніжанківський // Там само. – 1972. – 25 квіт. (№ 50). – С. 4.
14. Орлов І. Школа робітничої молоді / І. Орлов, І. Теслюк // Там само. – 1972. – 2 берез. (№ 27). – С. 3.
15. Осипов М. Буде нова школа / М. Осипов // Там само. – 1974. – 26 берез. (№ 36). – С. 2.
16. Перепелюк П. Основний закон школи / П. Перепелюк // Там само. – 1970. – 10 жовт. (№ 120). – С. 3.
17. Побережний С. Шкільна прем'єра / С. Побережний // Там само. – 1975. – 6 верес. (№ 106). – С. 4.

18. Його. Шкільна прем'єра / С. Побережний // Там само. – 1976. – 4 верес. (№ 106). – С. 4.
19. Прокопчук В. І в Макові кувалась перемога / В. Прокопчук // Там само. – 1970. – 4 черв. (№ 65). – С. 4.
20. Його. Кармалюкові місця / В. Прокопчук // Там само. – 1972. – 11 квіт. (№ 44). – С. 4.
21. Його. Перший декабрист. До 175-річчя з дня народження В. Ф. Раєвського / В. Прокопчук // Його. – 1970. – 7 квіт. (№ 41). – С. 3.
22. Його. Поділля в період середньовіччя / В. Прокопчук // Там само. – 1970. – 23 трав. (№ 60). – С. 4.
23. Його. Поділля у XIV-XVI сторіччях / В. Прокопчук // Там само. – 1970. – 7 лип. (№ 79). – С. 3.
24. Його. Поділля у визвольній війні 1648-1654 рр. / В. Прокопчук // Там само. – 1970. – 1 груд. (№ 142). – С. 4.
25. Прокопчук В. Фрунзу у Макові / В. Прокопчук // ЛШ. – 1974. – 5 січ. (№ 3). – С. 4.
26. Радились вихователі дошкільнят // Там само. – 1977. – 8 верес. (№ 106). – С. 4.
27. Рябуха Г. Нарада працівників дошкільних закладів / Г. Рябуха // Там само. – 1974. – 12 верес. (№ 108). – С. 2.
28. Тарнорудський Б. Вчити і виховувати відмінно. З районної наради вчителів / Б. Тарнорудський // Там само. – 1974. – 29 серп. (№ 102). – С. 3.
29. Його. Є кому плекати рідну землю. З роботи зльоту випускників середніх шкіл / Б. Тарнорудський // Там само. – 1977. – 7 квіт. (№ 42). – С. 3.
30. Його. За високий рівень навчальної роботи / Б. Тарнорудський // Там само. – 1977. – 15 січ. (№ 7). – С. 4.
31. Його. Колгосп і школа / Б. Тарнорудський // Там само. – 1970. – 5 лист. (№ 131). – С. 3.
32. Його. Нові горизонти радянської школи. З серпневої наради вчителів / Б. Тарнорудський // Там само. – 1973. – 30 серп. (№ 103). – С. 2.

33. Теслюк І. Турбота про учня і вчителя / І. Теслюк // Там само. – 1970. – 11 лип. (№ 81). – С. 3.
34. Тондій Д. Зустрічі з чарівним світом поезії / Д. Тондій, О. Дармограй // Там само. – 1971. – 20 берез. (№ 33). – С. 4.
35. Його. Шкільна виробнича / Д. Тондій // Там само. – 1971. – 5 серп. (№ 93). – С. 4.
36. Хоптинець М. Клуб “Батьківщина” за роботою / М. Хоптинець // Там само. – 1972. – 9 трав. (№ 56). – С. 2.
37. Швець І. Подарунок школярам / І. Швець // Там само. – 1974. – 31 серп. (№ 103). – С. 3.
38. Шепета Л. Піонерське літо: праця і відпочинок / Л. Шепета // Там само. – 1977. – 14 лип. (№ 82). – С. 3.
39. Шкільна освіта // Українська радянська енциклопедія. – К.: Головред. Укр. рад. енцикл., 1984. – Т. XI, кн. II. – С. 331-333.
40. Яворська Г. Працюючій молоді – середню освіту / Г. Яворська // ЛШ. – 1972. – 14 лип. (№ 136). – С. 2.
41. Яковлева М. Вчаться педагоги / М. Яковлева // Там само. – 1977. – 5 лист. (№ 131). – С. 3.